

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาความมิตุประโยชน์ของผู้สูงอายุในครั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัย ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรของผู้สูงอายุไทย (The Survey of Socio - economic Consequences of the Aging of the Population in Thailand) หรือ SECAPT ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2529 สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธี stratified three stage sampling ได้ตัวอย่างระดับประเทศจำนวน 3,252 ราย สำหรับการศึกษาความมิตุประโยชน์ของผู้สูงอายุได้พิจารณาจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ 3 ด้าน คือ กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ กิจกรรมในครัวเรือนและกิจกรรมในชุมชน ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการวิเคราะห์การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ ขั้นตอนที่สองเป็นการวิเคราะห์การทำกิจกรรมในครัวเรือนและขั้นตอนที่สามเป็นการวิเคราะห์การทำกิจกรรมของชุมชน และขั้นตอนที่สามเป็นการวิเคราะห์การทำกิจกรรมในชุมชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากที่สุด รองลงมา คือ กิจกรรมในครัวเรือนและกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ ตามลำดับ โดยสามารถสรุปผลการศึกษาในแต่ละกิจกรรมได้ ดังนี้

1. การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ

พบว่า ผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจได้มีเพียงร้อยละ 38.2 ทั้งนี้เป็นผลมาจากสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมลงไม่เอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุทำงานได้ดังเช่นแต่ก่อน และในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังทำงานนี้ ปรากฏว่า เป็นผู้สูงอายุที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมมากกว่างานนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นเพราะลักษณะของงานมีความแตกต่างกัน โดยงานในภาคเกษตรกรรมสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องไม่จำกัดระยะเวลา ส่วนงานนอกภาคเกษตรกรรม มักถูกจำกัดด้วยการกำหนดอายุเกษียณ และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีส่วนกำหนดต่อการทำงานของผู้สูงอายุ พบว่าเพศชายทำงานเชิงเศรษฐกิจในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศหญิง เพราะโดยทั่วไปแล้วถือว่า ผู้ชายมี

หน้าที่หลักในการทำงาน ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่หลักในการเป็นแม่บ้าน ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก เนื่องจากความสามารถในการประกอบหน้าที่การทำงานต่างๆ จะลดลงเมื่ออายุมากขึ้น สำหรับสถานะเศรษฐกิจของครัวเรือน ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำกว่าจะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า เฉพาะงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นเพราะครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีปัจจัยลงทุนเพื่อการทำมาหากินน้อย ประกอบกับอาจมีความรู้ในระดับที่ไม่สูง จึงทำให้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรได้มากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะดี ซึ่งมีปัจจัยในการลงทุนสูงและมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากงานเกษตรได้ ในด้านการศึกษาพบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำงาน กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงจะทำงานในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำ สำหรับเขตที่อยู่อาศัยนั้น มีผลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน โดยผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตชนบทจะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เนื่องจากงานในเขตชนบทมักเกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ซึ่งไม่มีการกำหนดระยะสิ้นสุดของการทำงาน ต่างจากงานในเขตเมือง มักกำหนดระยะสิ้นสุดการทำงานด้วยการกำหนดอายุเกษียณ ส่วนการอาศัยอยู่กับบุตร พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรจะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตร เพราะการได้อาศัยอยู่ร่วมกัน บุตรย่อมเลี้ยงดูผู้สูงอายุให้อย่างสุขสบาย ทำให้ผู้สูงอายุสามารถยุติหรือลดบทบาททางเศรษฐกิจของตนลงได้ และสำหรับการเปิดรับสื่อมวลชนนั้น ปรากฏว่า การเปิดรับสื่อส่งผลในทางบวกกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ เพราะสื่อมวลชนทำให้ผู้เปิดรับสื่อเป็นคนทันสมัย รอบรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเปิดรับสื่อมาสร้างผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจได้

2. การทำกิจกรรมในครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า ครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุยังสามารถทำกิจกรรมในครัวเรือนได้ ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่น้อย แสดงให้เห็นว่า แม้ผู้สูงอายุจะยุติหรือลดบทบาททางเศรษฐกิจลง แต่ก็มิได้กลายเป็นบุคคลไร้ประโยชน์ กลับยังพยายามรักษาศักยภาพของตนเท่าที่มีอยู่ด้วยการช่วยทำงานต่างๆ ภายในบ้าน เป็นการลดภาระของครอบครัวและทำให้สมาชิกอื่นสามารถประกอบหน้าที่การทำงานนอกบ้านได้อย่างสะดวก และเมื่อพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อการทำงานในครัวเรือนของผู้สูงอายุ ปรากฏว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุ

เพศชาย ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก สำหรับสถานภาพสมรสนั้น ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังอยู่กับคู่สมรสทำกิจกรรมต่างๆ ในบ้านมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (โสด หม้าย หย่าหรือแยกกันอยู่) สาเหตุเป็นเพราะครอบครัวของผู้สูงอายุที่ยังอยู่กับคู่สมรส มักมีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า งานต่างๆ ในบ้านจึงมีค่อนข้างมากและผู้สูงอายุจำเป็นต้องช่วยแบ่งเบาภาระ ต่างจากผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ ซึ่งอาจอยู่คนเดียว กิจกรรมในบ้านจึงมีน้อย หรือหากอาศัยอยู่กับผู้อื่นก็มักขาดกำลังใจในการทำกิจกรรม ส่วนการทำงานเชิงเศรษฐกิจนั้น พบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจจะทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สูงอายุที่ยังต้องทำงานแม้มีอายุมากนั้น ครอบครัวอาจมีฐานะยากจน ทำให้ขาดปัจจัยในการจัดหาอุปกรณ์ผ่อนแรงมาช่วยงานต่างๆ ภายในบ้าน หรืออีกนัยหนึ่ง ครอบครัวอาจมีสมาชิกจำนวนมาก ทำให้กิจกรรมต่างๆ ในบ้านมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว สำหรับสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการทำกิจกรรมในครัวเรือนของผู้สูงอายุ เพราะหากฐานะทางเศรษฐกิจดี ย่อมมีปัจจัยเกื้อหนุนในการจัดหาเครื่องทุ่นแรงมาช่วยงานต่างๆ ภายในบ้าน ส่วนเขตที่อยู่อาศัย ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทำกิจกรรมของครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เพราะผู้สูงอายุในเขตเมืองจำเป็นต้องช่วยแบ่งเบาภาระของลูกหลานที่เข้ามาหาถิ่นนอกบ้านด้วยการช่วยทำกิจกรรมภายในบ้าน ต่างจากผู้สูงอายุในชนบท ที่ถือว่าเป็นบุคคลสำคัญและลูกหลานต้องเลี้ยงดูให้อยู่อย่างสุขสบาย นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนเดี่ยวทำกิจกรรมของครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนขยาย เนื่องจากครัวเรือนเดี่ยวจะมีจำนวนสมาชิกน้อยกว่าครัวเรือนขยาย ซึ่งครัวเรือนขยายนั้นยังมีญาติอื่นๆ ช่วยแบ่งเบาภาระด้วย ดังนั้น ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนเดี่ยวจึงรับผิดชอบงานบ้านมากกว่า ในส่วนของการอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรนั้น ผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรจะทำกิจกรรมต่างๆ ในบ้านมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตร เพราะบุตรจะเป็นผู้ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี และสภาวะสุขภาพก็มีส่วนกำหนดการทำกิจกรรมในครัวเรือนด้วยเช่นกัน โดยผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพดีทำกิจกรรมในครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพไม่ดี

3. การทำกิจกรรมในชุมชน

พบว่า ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมในชุมชนได้ถึงร้อยละ 84.9 ซึ่งจะเห็นได้ว่า

ผู้สูงอายุมีบทบาทในกิจกรรมประเภทนี้ค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทในเชิงเศรษฐกิจหรือสมัครใจ ทั้งนี้เป็นเพราะ หากสภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจหรือสมัครใจแล้ว ผู้สูงอายุก็มักจะบ่นถึงซึ่งศักยภาพหรือความสามารถที่มีอยู่ หากแต่เลือกทำกิจกรรมที่เหมาะสม ซึ่งทางออกหนึ่ง ก็คือ การทำกิจกรรมของชุมชน เพราะกิจกรรมในชุมชนนั้น แม้ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย ก็ถือว่าได้ทำกิจกรรมประเภทนี้แล้ว และจากการศึกษายังพบอีกว่า ผู้สูงอายุทำกิจกรรมในชุมชนเป็นบางกิจกรรมมากที่สุด รองลงมา คือ เข้าร่วมทุกกิจกรรมและไม่เข้าร่วมเลย ตามลำดับ ซึ่งเป็นเพราะผู้สูงอายุต้องเลือกทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของตน รวมทั้งความเอื้ออำนวยของเวลาและโอกาสด้วย จากปัจจัยต่างๆ ที่นำเข้ามาศึกษา ปรากฏว่า ผู้สูงอายุเพศชายและผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิงและผู้สูงอายุที่มีอายุมาก ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสกำลังสมรสทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (โสด หม้าย หย่าหรือแยกกันอยู่) ซึ่งเป็นเพราะคู่สมรสจะเป็นผู้แบ่งเบาภาระ ทำให้ต่างคนต่างมีเวลามากขึ้น อีกทั้งยังเป็นกำลังใจดีในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น สำหรับผู้สูงอายุที่การศึกษาสูงและผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพดี จะทำกิจกรรมในชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำและผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพไม่ดี ส่วนเขตที่อยู่อาศัย ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบททำกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เนื่องจากลักษณะของงาน ตลอดจนการยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้ผู้สูงอายุในเขตชนบทมีโอกาสทำกิจกรรมของชุมชนมากกว่า การเปิดรับสื่อมวลชนก็มีผลต่อการทำกิจกรรมประเภทนี้เช่นกัน โดยผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อมากกว่าจะทำกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่สนใจเปิดรับสื่อเพราะผู้เปิดรับสื่อ จะสามารถนำความรู้ที่ได้จากสื่อมาก่อให้เกิดประโยชน์เชิงสร้างสรรค์สังคมหรือชุมชนที่อาศัยได้มากกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ควรตระหนักถึงปัญหาของผู้สูงอายุในอนาคต โดยวางแผนหรือกำหนดมาตรการที่จะส่งเสริมการทำกิจกรรมในด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากที่สุด อาทิเช่น กิจกรรมในชุมชนนั้น ควรส่งเสริมสนับสนุน

ทำให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นำหรือเป็นหลักสำคัญในการทำกิจกรรมให้มากขึ้น ส่วนกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ ควรขยายกำหนดอายุเกษียณจาก 60 ปีเป็น 65 ปีเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถประกอบหน้าที่การงาน ได้ยาวนานขึ้น นอกจากนี้ ควรสร้างมาตรการที่จะทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิด รายได้ภายในครัวเรือนของตน เช่น จัดหาอาชีพเสริมหรืองานเหมาะให้เบาที่บ้าน ซึ่งนอกจากจะ เป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นการทำให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตนั้นบปลายได้อย่าง เกิดประโยชน์และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้นด้วย

2. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดค่านิยมที่มองว่าบุคคลในวัยสูงอายุไม่ใช่ผู้ที่ได้รับประโยชน์ หากแต่ยังมีความสามารถที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ได้ ซึ่งหนทางหนึ่ง ก็คือ การเผยแพร่กิจกรรมของ ผู้สูงอายุโดยอาศัยผ่านสื่อมวลชนต่างๆ เพื่อให้ประชากรในวัยอื่นได้ตระหนักและยอมรับในคุณค่า ของผู้สูงอายุ ไม่คิดว่าผู้สูงอายุเป็นภาระ ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลต่างรุ่นต่างวัย และเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนได้ดียิ่งขึ้นด้วย

3. ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพ อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการ ทำกิจกรรม ดังนั้น ควรที่จะมีการกำหนดมาตรการหรือวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับสุขภาพของ ผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นลงไปในหน่วยงานบริการด้านสุขภาพทุกระดับและให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขหรือผู้สื่อข่าวสาธารณสุขหรือพยาบาลของศูนย์บริการสาธารณสุขต่างๆ ให้บริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุแบบ เข้าถึงบ้านหรือ เข้าถึงชุมชน รวมทั้งมีการจัดระบบส่งต่อผู้ป่วย อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพได้เข้ารับบริการในโรงพยาบาลอย่าง รวดเร็ว นอกจากนี้ ควรมีการติดตามผลการรักษาอย่างใกล้ชิด โดยอาจกำหนดค่าให้หน่วยงาน สังคมสงเคราะห์ของโรงพยาบาลเป็นผู้รับผิดชอบและประสานงานไปยังหน่วยงานทุกระดับที่ เกี่ยวข้อง ทั้งนี้จะยังประโยชน์แก่ผู้สูงอายุทั้งในด้านส่งเสริม ป้องกัน รักษาและฟื้นฟูสุขภาพของ ผู้สูงอายุ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงและสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดีและมี ประสิทธิภาพ

4. สำหรับผู้สูงอายุที่ครอบครัวมีฐานะยากจนหรือไม่ได้อาศัยอยู่กับลูกหลานของตน ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการจัดสวัสดิการสังคม เช่น สวัสดิการเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาล โดยรับการรักษารักษาฟรี สวัสดิการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการลดหย่อนในค่าบริการขนส่งมวลชนต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ควรกำหนดค่าให้หน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุโดยตรง

เพื่อให้ทำงานบริการสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้อง

5. ในการกำหนดมาตรการหรือแนวทางใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเขตที่อยู่อาศัย โดยให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของพื้นที่นั้นๆ เช่น ในชนบท พบว่าผู้สูงอายุจะทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจทางด้านการเกษตรเป็นหลัก ทำให้มีเวลาว่าง ดังนั้น จึงควรจัดหาอาชีพเสริมเพื่อช่วยเพิ่มพูนรายได้และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ส่วนในเขตเมือง การทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุมักถูกจำกัดขอบเขต จึงควรจัดหากิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมได้โดยสะดวก ใช้เวลาได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งแนวทางหนึ่งก็คือ การขยายการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุอย่างกว้างขวางและเพียงพอต่อความต้องการ โดยอาศัยโรงพยาบาลหรือศูนย์บริการสาธารณสุขต่างๆ เป็นศูนย์กลางของการทำงาน ซึ่งมีการกำหนดตารางการทำงานที่แน่นอน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมตามความสนใจ และในขณะที่เดียวกัน ผู้สูงอายุก็สามารถรับบริการตรวจรักษาได้ในวันเดียวกันด้วย

6. สำหรับข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการและเพื่อนำผลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาศักยภาพและบทบาทของผู้สูงอายุนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ

6.1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ที่เป็นข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำมาใช้ในการศึกษาการทำงานของผู้สูงอายุ จึงทำให้ขาดรายละเอียดของตัวแปรตามในบางประเด็น ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรเก็บข้อมูลของตัวแปรตามให้มากขึ้น เช่น ข้อมูลการเข้าร่วมทำกิจกรรมของครัวเรือนโดยมิได้เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นผู้ที่ทำกิจกรรมประจำเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของกิจกรรมในชุมชนที่ระบุประเภทหรือชนิดของกิจกรรมอย่างชัดเจนรวมทั้งกำหนดความมากน้อยในการเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชนเป็นจำนวนครั้ง ทั้งนี้ คาดว่าข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวจะช่วยให้ผลการวิเคราะห์วิจัยที่ละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น

6.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในแง่ของความต้องการและความคิดเห็นของทั้งผู้สูงอายุและสมาชิกอื่นต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุและทราบถึงมุมมองของสมาชิกอื่นที่มีต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ

อันจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถจัดทำนโยบายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของทั้งผู้สูงอายุและสมาชิกอื่นได้อย่างเหมาะสม

6.3 การศึกษาความมีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีข้อจำกัดที่เกิดจากการตอบคำถามเกี่ยวกับสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุประเมินสภาวะสุขภาพด้วยตนเอง ซึ่งในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการประเมินสภาวะสุขภาพโดยสร้างคำถามในลักษณะที่ว่า ผู้สูงอายุเคยไปรับการตรวจรักษาจากสถานบริการสุขภาพบ้างหรือไม่ และแพทย์ได้บอกกับผู้สูงอายุถึงอาการเจ็บป่วยของตนอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง เพราะสภาวะสุขภาพถือได้ว่าเป็นตัวบ่งชี้สำคัญถึงความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ และมีผลต่อ เนื่องไปยังตัวแปรลักษณะภูมิหลังอื่นๆ ซึ่งอาจทำให้ผลการศึกษาเบี่ยงเบนได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย